

Rozvod, řízení o něm a jejich očekávaný legislativní vývoj

DITA FRINTOVÁ*

Divorce, Proceedings on Divorce and Their Expected Legislative Developments

Summary: The article deals with the main changes proposed in the parliamentary print no. 728 and its amendments. The main attention is paid to the core of this parliamentary print, namely the so-called „divorce reform“, i.e. in particular the issue of the introduction of agreed divorces and the changes related to this newly proposed institute (primarily the elimination of the investigation of the causes of the breakdown of marriage, the amendment regarding the possibility of divorce before a notary). In connection with the changes related to divorce, attention is also given to the fundamental reform of decision-making on the child's situation for the period after the divorce, especially with regard to the cancellation of particular types of child care and the issue of the child's representation by a guardian in proceedings regarding their affairs. Other proposed changes are also briefly presented. The text convincingly demonstrates the significant scope of the proposed changes in both the Civil Code and the Act on Special Judicial Proceedings, but also in other laws.

Key-words: divorce; proceedings; breakdown; marriage; circumstances; child; decision; interim; measure; parliamentary; print no. 728

DOI: <https://doi.org/10.71372/RGYK8908>

Obecně

V současné době je v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky projednáván sněmovní tisk č. 728 (9. období, od 2021), pro který se vžil stručný pracovní název „rozvodová reforma“. Návrh zákona, připravený Ministerstvem spravedlnosti ČR, doporučila Legislativní rada vlády schválit¹ a vláda tak posléze učinila a předložila jej do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dne 12. 6. 2024.² Předložený návrh vzbudil oprávněný zájem široké odborné³ i laické⁴ veřejnosti, zejména pak mediální prezentace budila zdání, že návrh zákona bude rychle a bezproblémově schválen a počítalo se s účinností od 1. 1. 2025,⁵ k čemuž ovšem nedošlo. Značné

pozornosti, které se legislativnímu návrhu dostalo, se nelze podívat, neboť se jedná o komplexní novelu této problematiky po dlouhé době.

K tomu je třeba poznamenat, že současná právní úprava rozvodu v zásadě vychází z koncepce, která byla zavedena tzv. velkou novelou zákona o rodině, tj. zákonem č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. Na tomto závěru nemění nic zásadního ani skutečnost, že v roce 2012 došlo k rekodifikaci soukromého práva a k přijetí současného občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále též obč. zák.), který ve své druhé části integroval

* Autorka působí jako docentka na katedře občanského práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni a na katedře občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: frintova@prf.cuni.cz.

¹ Srov. stanovisko Legislativní rady vlády č. j. 253/24 ze dne 24. 5. 2024; dostupné na <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCVFGH9CK/> [cit. 2025-02-26].

² Srov. usnesení vlády č. 377 ze dne 12. 6. 2024; dostupné na <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCVFGH9CK/> [cit. 2025-02-26].

³ Srov. např. PTÁČNÍK, J.; VÍTKOVÁ, E.; KOUKLÍKOVÁ, R. Změny v rozvodech manželství: zjednodušení procesu a nové instituty. 5. 9. 2024. In: [Epravo.cz](https://www.epravo.cz/top/clanky/zmeny-v-rozvodech-manzelstvi-zjednoduseni-procesu-a-nove-instituty-118494.html?utm_source=chatgpt.com) [online]. Dostupné na https://www.epravo.cz/top/clanky/zmeny-v-rozvodech-manzelstvi-zjednoduseni-procesu-a-nove-instituty-118494.html?utm_source=chatgpt.com [cit. 2025-02-26]. Kriticky srov. např. DIMUN, P. Novela usnadňující rozvody může ohrozit děti, varovaly soudkyně. 6. 6. 2024. In: [Česká justice](https://www.ceska-justice.cz/2024/09/novela-usnadnujici-rozvody-muze-ohrozit-deti-varovaly-soudkyně/) [online]. Dostupné na <https://www.ceska-justice.cz/2024/09/novela-usnadnujici-rozvody-muze-ohrozit-deti-varovaly-soudkyně/> [cit. 2025-02-26].

⁴ Srov. např. FREIWALDOVÁ, P. Konec střídavé péče, jednodušší rozvod. Co změní novela občanského zákoníku. 3. 9. 2024. In: [idnes.cz](https://www.idnes.cz/finance/financni-radce/novela-oz-rozvody-pecce-o-deti-vyzivne-telesne-tresty-A240902_130113_viteze_frp) [online]. Dostupné na https://www.idnes.cz/finance/financni-radce/novela-oz-rozvody-pecce-o-deti-vyzivne-telesne-tresty-A240902_130113_viteze_frp [cit. 2025-02-26].

⁵ Srov. např. VYŠINOVÁ, R. Konec střídavky, nepřijatelnost fyzických trestů, jednoduché rozvody. To přináší novela občanského zákoníku. 17. 9. 2024. In: [Prozeny.cz](https://www.prozeny.cz/clanek/rodina-novela-obcanskeho-zakoniku-rozvody-a-pecce-o-deti-96131) [online]. Dostupné na <https://www.prozeny.cz/clanek/rodina-novela-obcanskeho-zakoniku-rozvody-a-pecce-o-deti-96131> [cit. 2025-02-26].

právní úpravu rodinného práva. Až na určité nuance byla právní úprava rozvodu převzata ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině (dále též z. o r.). Rovněž tak z procesního hlediska, i přes vyčlenění jak řízení o rozvod manželství, tak řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, do zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále též z. ř. s.), nezměnilo nic na skutečnosti, že tato dvě řízení jsou od sebe oddělena, stejně jako tomu bylo v předchozí úpravě.

Jinak řečeno, současná právní úprava stojí na principech zavedených před více jak dvaceti lety. Za tu dobu se ovšem nazírání na rodinný život, a zejména na možnost nesezdaných soužití, značně proměnila. Aniž by bylo možné v rámci této stati provádět hlubší sociologické sondy, lze uvést alespoň několik ilustrativních čísel podle dat sčítání lidí, domů a bytů, která jsou v ČR prováděna v desetiletých intervalech. Statistika hospodářských domácností tvořených jednou rodinou ukazuje, že počet manželských párů poklesl roku 1991, kdy šlo o 2.356.647 manželských párů, na 1.748.068 manželských párů v roce 2021. Oproti tomu počet faktických manželství (tj. nesezdaných soužití) stoupl z počtu 83.845 v roce 1991 na počet 509.535 v roce 2021.⁶ Samotný počet sňatků osciluje s různými výkyvy mezi lety 2016 a 2023 okolo počtu 50.768 (2016) a 48.268 (2023) sňatků⁷ a počet rozvodů rovněž s různými výkyvy mezi 24.996⁸ (2016) a 19.453⁹ (2023).¹⁰ Třebaže tedy počet párů žijících v nesezdaném soužití zdaleka nedosahuje počtu párů žijících v manželství, nelze si nevšimnout strmého nárůstu jejich počtu, byť počet sňatků zásadně neklesá a počet rozvodů vykazuje zejména v poslední části sledovaného období dokonce určitý pokles (byť je otázka, nakolik půjde o setrvalý stav). Stále zrychlující životní tempo současné společnosti klade důraz na stále větší efektivitu všech činností a procesů. To se ovšem nevyhýbá ani požadavkům kladeným na právní úpravu rozvodu. Není tedy divu, že

i při vědomí oprávněného požadavku na určitou stabilitu relativně nedávno přijaté právní úpravy (jak hmotněprávní, tak procesní) započaly se v posledních letech objevovat požadavky na přehodnocení současné právní úpravy rozvodu směrem k její liberalizaci¹¹ a v souvislosti s tím také legislativní návrhy.¹² Současný návrh „rozvodové reformy“ tak vstupuje do prostředí, které je, zdá se, změně právní úpravy této problematiky do jisté míry příznivě nakloněno. Následující stať se zaměřuje na stěžejní aspekty navrhované právní úpravy.

Rozvod a řízení o něm – hlavní rysy současné úpravy

Pro lepší pochopení navrhovaných legislativních změn se hodí alespoň stručně shrnout základní rysy současné právní úpravy této problematiky.¹³ Česká právní úprava tradičně stojí na tom, že manželství zaniká buď smrtí¹⁴ manžela (manželů), či rozvodem. Rozvod pak představuje hlavní způsob zániku manželství za života manželů.¹⁵ Rozvodový důvod je představován kvalifikovaným rozvratem manželství (soužití manželů je rozvráceno, hluboce, trvale nenapravitelně a nelze očekávat jeho obnovení, § 755 odst. 1 obč. zák.). Ani v případě rozvratu manželství však není na rozvod právní nárok (srov. slova „manželství může být rozvedeno“ na začátku § 755 odst. 1 obč. zák.).

Úprava je doplněna dvěma proti-tvrdostrannými klauzulemi, které zapovídají rozvod (a to i v případě, že je dán kvalifikovaný rozvrat manželství). První proti-tvrdostranná klauzule zapovídá rozvod, pokud by to bylo v rozporu se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu [srov. § 755 odst. 2 písm. a) obč. zák.].

⁶ Data dostupná na <https://scitani.gov.cz/typ-hospodarici-domacnosti> [cit. 2025-02-26].

⁷ Data dostupná na https://csu.gov.cz/snatky-rozvod?pocet=10&start=0&podskupiny=135&razeni=-datumVydani#data-a-casove-rady_snatky [cit. 2025-02-26].

⁸ Z toho rozvody manželství s nezletilými dětmi 14.726.

⁹ Z toho rozvody manželství s nezletilými dětmi 11.263.

¹⁰ Data dostupná na https://csu.gov.cz/snatky-rozvod?pocet=10&start=0&podskupiny=135&razeni=-datumVydani#data-a-casove-rady_rozvod [cit. 2025-02-26].

¹¹ Odkázat lze zejména na stať KRÁLÍČKOVÁ, Z.; KORNEL, M. Liberalizace právní úpravy rozvodu manželství a její limity. *Právní rozhledy*, 2022, č. 15–16, s. 537 a násl. a dřívejší stať tam uvedeně.

¹² Srov. např. sněmovní tisk č. 899 (8. období, 2017–2021), který však nepostoupil ani do prvního čtení; dostupné na https://www.psp.cz/sqw/historie_sqw?o=8&t=899 [cit. 2025-02-26].

¹³ Nemá jít o vyčerpávající popis čtenářům jinak již dobře známé právní úpravy.

¹⁴ Stranou se ponechává dílčí problematika prohlášení za mrtvého (zatímco podle § 22 odst. 1 z. o r. zanikalo manželství vedle smrti také prohlášením jednoho manžela za mrtvého, současný občanský zákoník problematiku prohlášení za mrtvého jako zvláštní důvod zániku manželství nezmiňuje, srov. § 754 obč. zák.); pro úplnost lze však dodat, že se v tomto ohledu jedná o jednu z dílčích změn mezi dřívější a rekodifikovanou právní úpravou.

¹⁵ Stranou se nyní ponechává problematika zániku manželství v souvislosti se změnou pohlaví podle § 29 obč. zák., k čemuž srov. nálezy Ústavního soudu sp zn. Pl. ÚS 52/23, podle nějž se uplynutím 30. 6. 2025 ruší (mimo jiné) § 29 odst. 1 obč. zák.

Druhá proti-tvrdostní klauzule zapovídá rozvod, pokud by to bylo v rozporu se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let [srov. § 755 odst. 2 písm. b) obč. zák.]. Obě proti-tvrdostní klauzule však představují zvláštní, do jisté míry výjimečné situace.¹⁶

Soud, který rozhoduje o rozvodu manželství, zjišťuje existenci rozvratu manželství a přitom zjišťuje jeho příčiny (§ 756 obč. zák.). Za splnění určitých podmínek však soud příčiny rozvratu nezjišťuje. Jedná se o situaci předpokládanou v § 757 obč. zák.,¹⁷ tj. rozvod bez zjišťování příčin rozvratu, a hovorově označovanou často zkráceně jako „smluvený“ či „nesporný“ rozvod.¹⁸

Mají-li rozvádějící se manželé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů (§ 755 odst. 3 obč. zák.). Má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství rodičů dítěte, soud tedy nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte (§ 906 odst. 1 obč. zák.). Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte (§ 907 odst. 1). V případě rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu musí rodiče předložit soudem schválenou dohodu o úpravě poměrů jejich dítěte pro dobu po rozvodu (srov. § 757 obč. zák. již výše a § 906 odst. 2 obč. zák.).

Rozhodování o poměrech dítěte pro dobu po rozvodu probíhá v řízení péče o nezletilé [srov. § 466 písm. b) z. ř. s.], přičemž dítě je v řízení zastoupeno opatrovníkem, kterého soud pro řízení jmenuje, a to zpravidla orgánem sociálně-právní ochrany dětí (srov. § 469 z. ř. s.). Teprve po právní moci rozhodnutí v řízení o péči o nezletilé může být rozhodnuto o rozvodu manželství v řízení podle

§ 383 a násl. z. ř. s. (ať už bude toto řízení teprve zahájeno nebo, a to v praxi častěji, bude pokračováno v řízení o rozvod již zahájeném a přerušeném za účelem vyčkání na rozhodnutí o péči o nezletilé).

Rozvod a řízení o něm – navrhované změny

Proti-tvrdostní klauzule a opatrovník dítěte

První změna týkající se rozvodu se navrhuje v případě proti-tvrdostní klauzule chránící zájmy nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti. Tato změna se týká povinnosti soudu zjišťovat zvláštní důvody vedoucí k nemožnosti rozvést manželství dotazem i u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti pro dobu po rozvodu. Nově má soud dotazem tyto důvody zjišťovat jen tehdy, je-li to potřebné. Jedná se tedy o ulehčení soudu, který nově nebude muset tento dotaz činit obligatorně, jak plyne ze současné dikce tohoto ustanovení. Jedná se tedy spíše o dílčí upřesnění textu zákona. Uvedená změna navíc souvisí také s další klíčovou změnou, kterou je navrhované spojení řízení péče o nezletilé a řízení o rozvod manželství (srov. dále), byť v některých případech k tomuto spojení nemusí dojít.

Odstranění zjišťování příčin rozvratu manželství

Klíčová změna se ovšem navrhuje pro ustanovení § 756 obč. zák., a to ohledně zjišťování příčin rozvratu manželství. Soud má i nadále zjišťovat existenci rozvratu manželství, avšak nikoliv již bez dalšího jeho příčiny. Příčiny rozvratu má soud zjišťovat pouze tehdy, je-li manželem, který návrh na rozvod nepodal, tvrzeno, že je dán důvod pro zamítnutí návrhu podle § 755 odst. 2 písm. b), tj. jedná-li se o případ proti-tvrdostní klauzule chránící druhého manžela. Jedná se o zásadní posun oproti současné právní úpravě, kterým se snižuje ingerence soudu do poměrů manžel-

¹⁶ Srov. ostatně např. ZUKLÍNOVÁ, M. Zánik manželství. In: ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str. 44–45: „Použití proti-tvrdostní klauzule ve prospěch dítěte je svým způsobem výjimečné opatření, které se omezuje jen na situace, kdy se jedná o dítě zvlášť potřebné z nějakého specifického důvodu. [...] Chránit manžela před rozvodem a tvrdostí jeho dopadu se jeví ještě obtížnější než ochrana dítěte. Proti sobě stojí žádoucí trvalost manželského svazku a starší pravidlo, podle kterého nelze nikoho nutit, aby setrval ve společenství.“

¹⁷ Tj. ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství nejméně jeden rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežijí; manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu a soud jejich dohodu schválil; manželé se dohodli na úpravě svých majetkových poměrů, svého bydlení, a popřípadě výživného pro dobu po tomto rozvodu; k návrhu na rozvod se druhý manžel připojil, příp. návrh podali oba manželé společně (srov. též § 384 z. ř. s.).

¹⁸ Také zde lze upozornit na dílčí změnu mezi současnou a dřívější právní úpravou. Zatímco podle § 24a odst. 1 z. o r. nastupovala domněnka rozvratu manželství, pokud toto trvalo jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežili a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojil, současná právní úprava tuto domněnku nepřevzala a stanoví toliko, že soud za splnění předpokladů v § 757 obč. zák. manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu, dojde-li k závěru, že shodně tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé.

ských. Soud se nadále nebude zabývat příčinami rozvratu, resp. bude se jimi zabývat pouze v případě § 755 odst. 2 písm. b) obč. zák., což lze považovat za reflexi vývoje, který tyto vnitřní, až intimní, poměry mezi manžely chápe stále více jako jejich ryze soukromou (vnitřní) záležitost, do níž okolí (a tím méně státní moci) nepřísluší ingerovat. Další sledovaný cíl spočívá v tom, že upuštěním od zjišťování příčin rozvratu nemá docházet k dalšímu jitrění (mnohdy i tak již vyhocené) situace mezi manžely. S uvedeným souvisí také navržená změna § 389 odst. 2 z. ř. s., podle níž již soud nepovede manžele k odstranění příčin rozvratu, nýbrž bude usilovat o smíření manželů, ovšem jen tehdy, bude-li to s přihlédnutím k okolnostem případu účelné. Pro úplnost je ovšem třeba poznamenat, že zjišťování příčin rozvratu bude i nadále probíhat také v případě rozhodování o tzv. sankčním výživném, totiž o výživném pro rozvedeného manžela podle § 762 obč. zák.

Smluvený rozvod

Další klíčové změny se týkají rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu podle § 757 obč. zák. Pro tento rozvod se navrhuje nové zákonné označení (nadpis) „smluvený rozvod manželství“. Výrazy „smluvený rozvod“, „dohodnutý rozvod“, „nesporný rozvod“, či dokonce „smluvený nesporný rozvod“ se dnes běžně užívají pro označení rozvodu realizovaného právě podle § 757 obč. zák. V tomto smyslu je tedy třeba chápat zavedené legislativní označení. Zejména je tedy třeba zdůraznit, že nejde o rozvod samotnou smlouvou uzavřenou mezi manžely. Manželé sice s rozvodem souhlasí (v tomto smyslu jsou o rozvodu dohodnuti), rozvádí je však svým rozhodnutím (rozsudkem) soud. Rovněž je však třeba pro úplnost dodat, že z doktrinnálního hlediska je problematika označení rozvodu složitější. Na to upozorňovaly již Radvanová se Zuklínovou, když uváděly, že: „Konsenzuální rozvod znamená vlastně vyjádření společné vůle manželů vůči státnímu orgánu, vůle spočívající v přání zrušit manželství stanovenou právní formou. [...] Takto ovšem ust. § 24a ZOR konstruováno není, rozvat manželství se i zde předpokládá.“¹⁹ Proto citované autorky hovořily o rozvodu podle § 24a z. o r. nikoliv jako o rozvodu „konsenzuálním“, nýbrž uváděly, že „jde o rozvod na podkladě dohody manželů bez zjišťování příčin rozvratu manželství“.²⁰

Navrhovaná právní úprava se ovšem právě ke konstrukci domněnky rozvratu manželství po vzoru § 24a z. o r. vrací (srov. dále), takže z pohledu předchozích úvah se v návrhu novely zvolené označení nejeví *stricto sensu* jako přiléhavé. Je však zřejmé, že zákonodárce vycházel především ze současné široce užívané terminologie, kterou pro srozumitelnost včlenil také do textu zákona.

V § 757 odst. 1 obč. zák. se navrhuje (znovu) zavést domněnku rozvratu, a to domněnku nevyvratitelnou („platí, že“). Tato domněnka nastoupí tehdy, pokud se jeden manžel připojí k návrhu na rozvod manžela druhého nebo podají návrh společný a je-li zjištěno shodné tvrzení manželů o rozvratu manželství a o záměru dosáhnout rozvodu. Naopak nadále nemá být v § 757 obč. zák. zmíněna „pravdivost“ shodného tvrzení manželů ohledně rozvratu manželství a jejich záměru dosáhnout rozvodu.

S tím souvisí nově navržené znění § 389 odst. 1 z. ř. s. I nadále má soud k projednání věci nařídít jednání, na kterém vyslechnе účastníky. Jako doposud má rovněž platit, že od výsledku účastníků lze upustit, pokud by jeho provedení bylo spojeno s velkými obtížemi. Vedle toho se však nově navrhuje, že od výsledku účastníků lze upustit také, pokud souhlas manželů s rozvodem manželství a shoda na trvalém, hlubokém a nenapravitelném rozvratu jejich manželství vyplývají z písemných podání nebo shodných tvrzení účastníků při jednání, o jejichž pravosti (tj. že skutečně pochází od účastníků, resp. manželů) a pravdivosti nemá soud pochybnosti. Jinak řečeno, v případě smluveného rozvodu podle § 757 obč. zák. bude možno od výsledku manželů upustit.

Další změnou v případě rozvodu podle § 757 obč. zák. je vypuštění podmínky, že manželé spolu déle než šest měsíců nežijí. Důvodová zpráva k tomu konstatuje, že již dnes se splnění této podmínky věcně nezkontroluje. K tomu je dlužno dodat, že nemají-li být (až na výjimky) zásadně zjišťovány příčiny rozvratu manželství, je s tím v souladu, pokud se také ustoupí od zjišťování trvání (či netrvání) manželského soužití. V té souvislosti je však třeba upozornit, že i nadále zůstává v § 757 odst. 1 písm. a) obč. zák. zachována podmínka, že manželství ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo nejméně jeden rok.

¹⁹ RADVANOVÁ, S.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, str. 63.

²⁰ RADVANOVÁ, S.; ZUKLÍNOVÁ, M., c. d., str. 63.

Rozvod před notářem

V rámci pozměňovacích návrhů (srov. sněmovní tisk 728/5)²¹ se navrhuje rovněž zavedení rozvodu před notářem. Vložením nového § 758a do textu občanského zákoníku má být tato možnost otevřena v případě manželství rodičů, které trvalo jeden rok a kteří nejsou rodiči nezletilého dítěte. V tomto případě má dojít k rozvodu souhlasným písemným prohlášením manželů o ukončení manželství rozvodem, učiněným před notářem. Prohlášení o ukončení manželství rozvodem však mohou manželé učinit až po uzavření dohody o úpravě majetkových poměrů, bydlení a popřípadě výživného pro dobu po rozvodu [§ 757 odst. 1 písm. c) obč. zák.]. Manželství má být rozvedeno dnem sepsání veřejné listiny. V souvislosti s tím se navrhuje také změna zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád, do jehož nového § 71d by měla být vložena úprava notářského zápisu o ukončení manželství rozvodem. Z dikce navrhovaného znění vyplývá několik aspektů. Za prvé, jedná se skutečně o rozvod souhlasným prohlášením – projevy vůle – manželů, nikoliv jakýmkoliv autoritativním rozhodnutím (což ostatně notáři ani nepřísluší). Za druhé, na začátku navrhovaného § 758a se výslovně normuje o „manželství rodičů“, z čehož by se podávalo, že navrhované ustanovení vůbec nemůže dopadnout na manžele, kteří rodiči nejsou. Takto by tedy postup podle navrhovaného § 758a obč. zák. mohli volit pouze rodiče dítěte, které již není nezletilé, nikoliv však manželé bezdětní, ač by třeba rovněž byli schopni se dohodnout na úpravě svých poměrů pro dobu po rozvodu. Myšlenka rozvodů před notářem se ovšem vyskytuje v rámci úvah nad směřováním právní úpravy rozvodů a řízení o něm nikoliv poprvé, odborná veřejnost se k ní však staví spíše rezervovaně²² a ostatně ani ústavně-právní výbor ve svém usnesení č. 217 ze dne 15. 1. 2025 nepřijal doporučující (ale ani nedoporučující) stanovisko k tomuto návrhu.²³

Zrušení jednotlivých forem péče o dítě

Další navrhované opatření, které rovněž směřuje k tomu cíli, aby rozvod v konkrétním

případě dále nejitřil emoce a napjaté vztahy mezi manžely, se týká rozhodování o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství. Návrh přichází se zásadní změnou, kterou je zrušení jednotlivých forem péče o dítě obsažených nyní v § 907 obč. zák. (péče jednoho z rodičů, střídavá péče, společná péče a případně péče jiné osoby než rodiče). České rodinné právo stojí tradičně na stanovisku, že oba rodiče jsou nositeli rodičovské odpovědnosti (příp. jejich dřívějších předchůdců), ať už spolu žijí sezdání ve svazku manželském či nikoliv. Proto ani případný rozvod manželů na trvání jejich rodičovské odpovědnosti nemůže nic měnit.²⁴ „Tím se česká právní úprava podstatně lišila od některých úprav cizích, které rodiči nežijícímu společně s dítětem (např. rozvedenému) rodičovská práva nepřiznávaly. [...] Pojem „společné výchovy oběma rodiči“ je však v českém právu použit v jiném významu, než v jakém jej používají některé zahraniční úpravy. Je tomu tak proto, že [...] rodičovská zodpovědnost zůstává po rozvodu zachována zásadně oběma rodičům. Společná péče obou rodičů po jejich rozvodu tudíž u nás (na rozdíl od zmíněných úprav cizích) znamená, že oba rodiče i nadále se budou o dítě starat současně v prostředí, kde bude dítě žít (např. nadále rodiče zůstávají s dítětem v jednom bytě).“²⁵ V duchu tohoto u nás tradičního přístupu, a ovšem také v kontinuitě s dřívější právní úpravou v zákoně o rodině, proto současná právní úprava upravovala pouze jednotlivé modalitky výkonu rodičovské odpovědnosti v době po rozvodu manželství.²⁶ Avšak i toto rozlišování týkající se výkonu rodičovské odpovědnosti (výlučná – společná – střídavá péče) vyhrcovalo poměry mezi rozvádějícími se rodiči a bylo často podnětem pro jejich vzájemné „soupeření“, nastolování pocitu převahy nad druhým rodičem či jeho stigmatizaci. K tomu se nedávno vyjádřil i Ústavní soud, a to ve svém nálezu sp. zn. I ÚS 3350/22: „[...] z psychologického hlediska vnímání rodinné situace není nepodstatné, zda je péče upravena jako výlučná či střídavá. Pro zajištění rovnocenného postavení rodičů je nejvhodnější (a zároveň nejjednodušší) péče střídavá (byť i nestejněměrná, neboť i ta se v rozhodovací praxi obecných soudů bez potíží vyskytuje [...]).“²⁷ Nově navrhované znění § 907

²¹ Dostupné na https://www.psp.cz/sqw/historie_sqw?o=9&T=728 [cit. 2025-02-26].

²² Srov. např. Redakční. Experti na rodinné právo nepodpořili rozvody manželství veřejnou listinou. 29. 6. 2022. In: *Advokátní deník.cz* [online]. Dostupné na https://advokatnidenik.cz/2022/06/29/experti-na-rodinne-pravo-nepodporili-rozvody-manzelstvi-verejnou-listinou/?utm_source=chatgpt.com [cit. 2025-02-26].

²³ Srov. sněmovní tisk 728/6, dostupné na https://www.psp.cz/sqw/historie_sqw?o=9&T=728 [cit. 2025-02-26].

²⁴ Srov. již § 52 a § 55 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, a § 34 z. o r. (ať už před novelou č. 91/1998 Sb., či po ní).

²⁵ RADVÁNOVÁ, S.; ZUKLIŇOVÁ, M., c. d., str. 67.

²⁶ Srov. § 26 z. o r. Pro úplnost lze dodat, že úprava v § 907 na rozdíl od úpravy v § 26 z. o r. umožňuje navíc svěřit dítě i do péče jiné osoby než rodiče.

²⁷ Nález je dostupný např. na https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvcii/Publikovane_nalezy/2023/1-3350-22-nalez_-_AN.pdf [cit. 2025-02-26].

obč. zák. má proto rozlišovat pouze dvě modalita, které mohou nastat. Za prvé, dohodnou-li se na tom rodiče, soud rozhodne, že dítě zůstává v péči obou rodičů, aniž by určoval rozsah péče o dítě každého z nich. Za druhé, pokud nenastane předchozí (ideální) situace, soud rozhodne tak, že určí rozsah péče o dítě každého z rodičů,²⁸ a to s uvážením zájmu dítěte, ať už autoritativně či schválením dohody rodičů. V tomto ohledu bude velmi zajímavé sledovat, zda jistě dobře míněný zájem zákonodárce přinese kýžený efekt, totiž zda i tak nebude vzájemný rozsah péče rodičů předmětem „soupeření“ a porovnávání s u nás silně zakořeněnými pojmy „výlučná“, „střídavá“ péče či také „rezidentní“ a „nerezidentní“ rodič.

S touto změnou souvisí také úprava rozhodování o vyživovací povinnosti (navrhované změny v § 919 obč. zák.). Nově se počítá s tím, že pokud se uplatnila druhá modalita výše, tj. soud určil rozsah péče o dítě každého z rodičů, a to s uvážením zájmu dítěte (podle navrhovaného § 907 odst. 2 obč. zák.), soud také vždy rozhodne o vyživovací povinnosti k dítěti. V případě první modalita však soud o vyživovací povinnosti rozhodovat nemá, přičemž jeden z pozměňovacích návrhů k tomu připojuje určitou výjimku, a to možnost i v tomto případě schválit dohodu rodičů o plnění vyživovací povinnosti (ledaže je zřejmé, že dohodnuté plnění vyživovací povinnosti není v souladu se zájmem dítěte). Pozměňovací návrh tu sleduje ten cíl, aby případný konsenzus rodičů ohledně péče o dítě neztroškotál na nemožnosti soudu schválit dohodu o výživném, na níž by trval jeden z manželů (v praxi zejména ten z nich, který by uvedený stav vnímal pro sebe a dítě jako ekonomicky rizikový, tj. typicky ekonomicky slabší rodič).

Sloučení řízení o rozvod manželství a řízení o úpravě poměrů pro dobu po rozvodu

Jak již uvedeno výše, současná procesní úprava vychází z oddělení řízení o úpravě poměrů nezletilého ne plně svéprávného dítěte pro dobu po rozvodu a samotného řízení o rozvod manželství, přičemž tato koncepce byla zavedena tzv. velkou novelou zákona o rodině, provedenou zákonem č. 91/1998 Sb.

V důvodové zprávě k tomuto zákonu lze nalézt následující: „Zvýšení ochrany dítěte v souvislosti s rozvodem spočívá i v oddělení řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem, které musí časově předcházet rozvodovému řízení. O úpravě poměrů k nezletilému dítěti by tak rozhodoval pouze opatrovnický soudce, který již může mít o dítěti informace z dřívějších, předcházejících řízení (např. řízení podle § 50 apod.), který bude o dítěti rozhodovat i po rozvodu a navíc jde o soudce svým způsobem specializovaného. Navrhované ustanovení by mělo chránit dítě před častou situací, kdy oba výroky nenabývají právní moci současně a právní postavení dítěte není delší čas postaveno najisto.“²⁹ Před novelou č. 91/1998 Sb. bylo s řízením o rozvod manželství spojeno řízení o úpravu poměrů manželů k nezletilým dětem z jejich manželství pro dobu po rozvodu (srov. § 113 odst. 1 OSŘ ve znění před uvedenou novelou). Oddělením řízení zákonodárce „projevil snahu vytvořit předpoklady pro důkladné projednání těchto otázek v samostatném řízení“.³⁰ Navrhovaná úprava ovšem není tak stručná, jako tomu bylo v případě § 113 odst. 1 OSŘ ve znění před uvedenou novelou. Těžiště úpravy má ležet v novém § 398a z. ř. s., tedy v rámci úpravy řízení o rozvod manželství. Podle nově navrhovaného ustanovení, mají-li manželé společné nezletilé dítě, je řízení o rozvod manželství spojeno s řízením, v němž má být rozhodnuto o úpravě jeho poměrů pro dobu po rozvodu, ledaže o úpravě těchto poměrů již bylo soudem prvního stupně vyhlášeno rozhodnutí ve věci samé. Soudu se však ponechává možnost vyloučit některou věc k samostatnému řízení, a to tehdy, není-li spojení řízení vhodné.

V rámci důrazu na neformální vedení sporu mohou manželé dosáhnout dohody ohledně úpravy poměrů nezletilého dítěte také při jiném soudním roku (dle nově navrhovaného § 468b z. ř. s.). V takovém případě již nemá být třeba k rozhodnutí o rozvodu manželství nařizovat jednání (výslech manželů bude proveden při jiném soudním roku). Konečně je součástí navrhovaného § 398a také ustanovení o tom, že právní moc rozsudku, jímž bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, nastane nejdříve s právní mocí rozhodnutí o úpravě poměrů jejich nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu. Tím se má zabránit tomu, aby – v případě vyloučení k samostatnému řízení – nabyl rozsudek o rozvodu manželství

²⁸ K tomu je třeba pro úplnost dodat, že návrh počítá také se změnou § 888 obč. zák., v němž se navrhuje výslovně zakotvit zásadu, že dítě má právo na rovnocennou péči obou rodičů.

²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb. Citováno dle ASPI [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2025-02-26]. ASPI_ID LIT28157CZ. Dostupné v systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

³⁰ RADVANOVÁ, S.; ZUKLÍNOVÁ, M., c. d., str. 66.

právní moci dříve, než nastane právní moc rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu. Obdobně bude ovšem třeba uvažovat také o výrocích v rámci jednoho rozhodnutí, pokud zůstanou obě řízení spojena a soud tak bude rozhodovat jedním rozsudkem, obsahujícím jak výrok o rozvodu manželství, tak o poměrech dítěte pro dobu po rozvodu manželství. Je totiž třeba mít na paměti, že v tomto případě by se mohli účastníci odvolat jen do jednoho z těchto výroků.

Novela tedy navrhuje, v rámci zjednodušení rozvodů, v tomto případě přesněji řečeno v rámci snahy o zjednodušení procesních aspektů rozvodu, návrat ke stavu před rokem 1998, byť na rozdíl od něj s možností v případě nevhodnosti spojení oněch řízení je vyloučit k samostatnému řízení. V tom ohledu lze v odborném diskurzu na tento záměr zaznamenat i kritické hlasy,³¹ resp. hlasy vyslovující se k současnému řešení pozitivně.³² Vzhledem k tomu, že dítě je (přirozeně) účastníkem řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, vyvstává otázka uplatňování jeho participačních práv – a to nově i v případě, kdy řízení o úpravě jeho poměrů pro dobu po rozvodu bude spojeno s řízením o rozvod manželství (zvláště pokud by měly být tvrzeny a dokačovány např. mimomanželské milostné avantýry jednoho z manželů). Obě řešení (jak současné, tak navrhované) mají svá pozitiva, ale nepochybně také svá negativa. Právě problematika participačních práv dítěte ukazuje, že otázku spojení (či oddělení) obou řízení nelze vnímat pouze jako legislativně-technickou záležitost, nýbrž je třeba brát v úvahu i další, třeba i mimoprávní (psychologické, sociální) faktory, které se v tomto řízení mohou objevit. V případě přijetí úpravy v navrhované podobě bude třeba, aby bylo postavení (případně) participujícího dítěte v řízení o rozvod vnímáno velmi citlivě a v případě jakýchkoliv pochybností o vhodnosti jeho účasti v tomto řízení byla využita možnost řízení o poměrech tohoto dítěte pro dobu po rozvodu vyloučit k samostatnému řízení.

Zastoupení dítěte opatrovníkem

V současné době platí, že v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je dítě zastoupeno opatrovníkem, kterého soud pro řízení jmenuje. Opatrovníkem má být jmenován zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí (v podrobnostech srov. § 469 z. ř. s.). Nově se však navrhuje, že dítě nebude muset být takto opatrovníkem zastoupeno, pokud půjde o řízení, která byla rodiči zahájena podle obsahu návrhu a k němu přiloženého stanoviska druhého rodiče ve vzájemné shodě o obsahu dohody o úpravě poměrů nezletilého. V těchto řízeních má být dítě zastoupeno (pouze) zákonným zástupcem, a jsou-li jimi rodiče, pak oběma rodiči nebo podle jejich volby jedním z nich. Soud je však povinen jmenovat dítěti opatrovníka (standardně, podle současného znění § 469 odst. 1 z. ř. s.) ve dvou situacích. Za prvé, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodičem a dítětem nebo mezi dětmi těchto rodičů, a za druhé, pokud o to dítě požádá (o právu jmenovat dítěti opatrovníka musí být dítě rodiči poučeno). Osvědčení, že rodiče splnili svou povinnost poučit dítě o možnosti nechat se v řízení zastoupit opatrovníkem podle § 649 odst. 1 z. ř. s., je zároveň předpokladem pro to, aby soud mohl vyhovět návrhu rodičů na schválení dohody týkající se poměrů dítěte pro dobu po rozvodu (srov. navrhované změny § 471 odst. 3 a 4 z. ř. s.).

Navrhovaná úprava se jeví jako dvojsečná. Na jedné straně se zjevně usiluje o zefektivnění řízení (tím, že do něj nebude přibírán orgán sociálně-právní ochrany dětí, nebude-li se to jevit nezbytné), na druhé straně to ovšem klade zvýšené nároky na posouzení okolností konkrétních případů soudem a je otázka, nakolik je soud s to v tomto ohledu práci orgánu sociálně-právní ochrany suplovat, resp. je otázka, nakolik má po soudu něco takového vůbec být požadováno. Lze připomenout, že zastoupení dítěte rodiči (zákonnými zástupci) se ukázalo jako zcela nefunkční již v případě tzv. dětských dluhů, kdy to

³¹ Srov. zejm.: DIMUN, P. Novela usnadňující rozvody může ohrozit děti, varovaly soudkyně. 6. 9. 2024. In: *Česká justice* [online]. Dostupné na <https://www.ceska-justice.cz/2024/09/novela-usnadnujici-rozvody-muze-ohrozit-deti-varovaly-soudkyně/> [cit. 2025-02-26].

³² „Tento krok zákonodárce je velmi pozitivní, neboť opětovné spojení řešení výchovy a výživy dětí s rozvodovým řízením není žádoucí. Praxe ukázala, že oddělení obou řízení výrazně přispělo ke zklidnění řízení o rozvod manželství, protože vyjasnění budoucnosti společných dětí bylo zpravidla v řízení o rozvod manželství nejproblematictější aspektem celého procesu.“ Cit. dle ŠÍNOVÁ, R. Rozvod manželství. [Komentář k § 755]. In: MELZER, F.; TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975*. Praha: Leges, 2016, str. 721.

byla právě pasivita rodičů jako zákonných zástupců v nalézacím řízení sporném (a i v dalších fázích procesu), která ve svém důsledku zhoršovala celý tento problém.³³ Lze dodat, že (na rozdíl od problematiky dětských dluhů) zde navrhovaná úprava míří především na případy aktivních, kooperujících rodičů, schopných vzájemné dohody, nicméně ani zde nelze vyloučit různé skryté motivy dohod, které by v důsledku mířily proti nejlepšímu zájmu dítěte. Nadto koncepčním východiskem pro jmenování (kolizního) opatrovníka podle § 943 obč. zák. je (pouhá) potencialita střetu zájmů (srov. dikci „hrozí-li střet zájmů“), což koneckonců reflektuje i navrhovaná úprava („jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů“). Ať už budou v konkrétním případě rozvádějící se rodiče sebevíc kooperující a vzájemně souladní, lze vyjádřit přesvědčení, že i v takovém případě – z povahy věci – bude alespoň ona hrozba střetu zájmů mezi nimi imanentně přítomna (třebaže samotný střet zájmů nakonec nastat nemusí). To ostatně reflektuje jeden z pozměňovacích návrhů, který navrhuje tuto navrhovanou úpravu nepřijmout a ponechat místo toho dosavadní úpravu v § 469 z. ř. s. Stanovisko ústavně-právního výboru k tomuto pozměňovacímu návrhu je však nedoporučující.

Soudní poplatky

Pro úplnost lze doplnit, že motivace pro dohodu ohledně záležitostí spojených s rozvodem má mít také finanční podobu, a to v podobě sníženého soudního poplatku. V navrhované změně zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, (přesněji v jeho příloze Sazebník) se navrhuje vložit novou položku 4a, která stanoví soudní poplatek ve výši 2 000 Kč za návrh na zahájení řízení o rozvod manželství, jde-li o návrh na zahájení řízení o smluveném rozvodu manželství, a v ostatních případech pak 5 000 Kč. Zvýhodnění se navrhuje nejen pro případy, kdy bude návrh podán rovnou jako návrh na smluvený rozvod, ale také pro případy, kdy se jeden z manželů (později) připojí k návrhu na rozvod podanému druhým manželem, takže nakonec, ač takto řízení zahájeno nebylo, bude rozhodnuto o rozvodu smluveném. V takovém případě má být navrhovateli soudem vrácen rozdíl mezi zaplaceným poplatkem a poplatkem za smluvený rozvod manželství (jak plyne z navrhované

ho novelizovaného znění § 10 odst. 6 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích).

Varia

Kromě samotné novelizace právní úpravy rozvodu a řízení o něm, což lze označit za těžiště sněmovního tisku 728, obsahuje návrh také značné množství dalších změn, z nichž alespoň některé jsou stručně zmíněny níže.

V souvislosti se změnou v přístupu k rozhodování soudu o poměrech dítěte pro dobu po rozvodu dochází také k návrhu změn ohledně rozhodování o poměrech dítěte v případě prohlášení manželství za zdánlivé. V § 679 obč. zák. se navrhuje vypustit poslední část ustanovení týkající se rozhodování o povinnostech a právech rodičů k dítěti po určení, že manželství (jeho rodičů) neexistuje. Nově tedy má z § 679 obč. zák. plynout (pouze) tolik, že neprodleně poté, kdy soud určí, že manželství není, rozhodne soud o otcovství ke společnému dítěti, avšak již nikoliv o povinnostech a právech k tomuto dítěti. Vychází se z toho, že rodiče dítěte, byť jejich manželství bylo prohlášeno za zdánlivé, spolu buď žijí (a pokud jsou schopni se ohledně poměrů dítěte dohodnout, pak není důvod pro ingerenci státu, stejně jako v případě jiných nesezdaných rodičů), nebo spolu nežijí a pak je ovšem důvod pro rozhodování opět jen v případě, kdy se odděleně žijící rodiče ne plně svéprávného dítěte o úpravě péče o takové dítě nedohodnou (§ 908 obč. zák. platí i zde), stejně tak ohledně jeho výživy (§ 919 obč. zák.).

Nově se navrhuje také úprava postoupení pohledávek na výživné (navrhuje se nové ustanovení § 921a obč. zák.). K podstatným rysům navrhované úpravy patří, že možnost úplatného postoupení pohledávky na výživném má být možná pouze pro ty případy, kdy jde o splatnou pohledávku výživného, o kterém rozhodl soud. Postupník má nabýt pohledávku teprve úplným poskytnutím úplaty, přičemž tato úplata se poskytuje pouze bezhotovostním převodem na účet u poskytovatele platebních služeb.

V souvislosti s možností úplatně postoupit pohledávku na výživném se navrhuje také do § 1970 obč. zák. vložit výslovné zmocnění vlády ke stanovení výše úroku z prodlení s placením pohledávky výživného pro nezletilé dítě, které nenabýlo plně svéprávnosti s tím, že se předpokládá stanovení takové

³³ V podrobnostech srov. zejm.: FRINTA, O.; FRINTOVÁ, D.; ELISCHER, D. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl třetí: pohled praktický, morální, procesní, komparační a aktuální návrhy legislativního řešení. In: *Právní rozhledy*, 2019, č. 23–24, zejm. str. 808 a násl.

výše úroku z prodlení, která by i při relativně nízkých částkách dlužných (zpravidla) měsíčních pohledávek³⁴ dostatečně motivovala povinného k včasnému a řádnému plnění výživného (předběžně se předpokládá stanovení úroku z prodlení denní sazbou ve výši jednotek promile z dlužné částky za každý započatý den prodlení).

Intenzivně diskutovanou navrhovanou změnu představuje návrh vložit do § 884 odst. 2 obč. zák. novou větu, která stanoví nevratitelnou domněnku, podle níž platí, že lidské důstojnosti dítěte se dotýká tělesné trestání, působení duševního strádání nebo jiné ponižující opatření. Problematika (ne)dostatečnosti současné úpravy (srov. § 81 a násl., zejm. § 91 a násl. obč. zák.) by ovšem vydala na samostatnou stať, proto se zde na uvedení změny bez dalšího pouze upozorňuje.

V oblasti procesního práva je třeba upozornit na navrhovanou úpravu aktivní legitimace pro zahájení řízení o předběžném opatření podle § 452 a násl. z. ř. s. Ustanovení § 454 odst. 1 z. ř. s. se navrhuje upravit tak, že předběžné opatření může soud nařídít jen na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Vedle toho však má platit, že předběžné opatření, jímž má být nařízeno umístění dítěte do péče rodičů nebo do péče osoby dítěti příbuzné nebo blízké, může soud nařídít i bez návrhu. S diskutovanou možností svěřit aktivní legitimaci také účastníkům řízení naopak navrhovaná úprava nepočítá, zdůvodňujíc to zejména možnostmi zkresleného pohledu zainteresovaných osob (typicky rodičů dítěte) na konkrétní situaci. Uvedené osoby ostatně mají vždy možnost obrátit se s podnětem na orgán sociálně-právní ochrany dítěte či na soud.

Pro případy, kdy nejsou splněny předpoklady pro vydání předběžného opatření podle § 452 a násl. z. ř. s., avšak je třeba zatímne upravit poměry dítěte, se navrhuje vložit do právní úpravy (konkrétně v rámci deseti nových ustanovení § 465a až 465j z. ř. s.) institut prozatímní úpravy poměrů dítěte. Tato úprava má být subsidiární pro situace, kdy nelze vydat předběžné opatření podle § 452 a násl. z. ř. s. Takto nelze dítě umístit mimo péči rodičů nebo osoby dítěti příbuzné nebo blízké, s výjimkou předání dítěte do péče budoucího osvojitele a svěřením dítěte do předpěstounské péče, a dále že prozatímní rozhodnutí lze vydat, jen byla-li všem účastníkům, včetně

nezletilého, poskytnuta možnost se vyjádřit. Je-li předmětem řízení o vydání prozatímního rozhodnutí úprava péče rodičů o nezletilé dítě nebo styk s dítětem, rozhodne soud tak, aby byl s přihlédnutím k okolnostem případu zachován v nejvyšší možné míře kontakt nezletilého dítěte s oběma rodiči. Návrh prozatímní úpravy poměrů dítěte je ovšem daleko podrobnější, takže i zde platí, že pojednání o všech jeho podrobnostech by vydalo na samostatnou stať, proto jsou opět uvedeny pouze hlavní rysy navrhované úpravy.

Samostatnou kapitolou je pozměňovací návrh podaný v rámci projednávání sněmovního tisku 728, týkajícího se problematiky dovolání, resp. jeho komplexně pojaté novelizace. Také zde platí, že se jedná o téma, kterému by bylo nutno věnovat samostatný článek. Ten již byl ostatně publikován kolektivem autorů (P. Lavickým, E. Dobrovolnou, K. Hamulákovou, B. Dvořákem a I. Tvrdíkem).³⁵

Kromě výše uvedeného je v rámci sněmovního tisku 728 (a také v rámci jeho pozměňovacích návrhů) navrhováno množství dalších změn jednak v občanském zákoníku, jednak v zákoně o zvláštních řízeních soudních, jednak v řadě dalších zákonů. V rámci omezených rozsahových možností této stati není v silách autorky přiblížit celý rozsah navrhovaných změn. Ovšem i na základě hlavních navrhovaných změn, které byly výše představeny, je zřejmé, o jak rozsáhlou a komplexní novelizaci se má jednat.

S rozsahem navrhovaných změn také koresponduje délka projednávání. Sněmovní tisk 728 byl poslancům rozeslán dne 13. 6. 2024 s tím, že původně se počítalo s účinností od 1. ledna 2025. V takto krátké době se projednání (nepřekvapivě) nestihlo, takže v rámci pozměňovacích návrhů byla navržena účinnost od 1. července 2025 (č. 5118), v rámci dalšího pozměňovacího návrhu (č. 5229) pak byla navržena účinnost od 1. ledna 2026.

Závěrem

Sněmovní tisk 728 představuje svým rozsahem velmi komplexní novelizaci jak občanského zákoníku, tak dalších zákonů, především mezi nimi zákona o zvláštních řízeních soudních. Třebaže nebylo možno v rámci vymezeného rozsahu podrobně představit všechny navrhované změny (důraz byl položen na klíčové prvky reformy rozvodu

³⁴ Dle důvodové zprávy činí standardní výše pohledávek na výživném nejčastěji částky v rozmezí od 2 000 Kč do 3 000 Kč měsíčně.

³⁵ V kritickém duchu k „přílepku“ týkajícího se nejen rozšíření přípustnosti dovolání na rodinné věci, ale také komplexní novelizaci tohoto mimořádného opravného prostředku srov. LAVICKÝ, P.; DOBROVOLNÁ, E.; HAMULÁKOVÁ, K.; DVOŘÁK, B.; TVRDIK, I. K. „Přílepkové“ novely dovolání: extraliga, nebo okresní přebor? In: *Právní rozhledy*, 2024, č. 23–24, zejm. str. 747 a násl.

a řízení o něm), je i tak zřejmé, že jde o novelizaci mimořádně ambiciózní. To jí může být jak ku prospěchu, tak i ke škodě. V době uzavření rukopisu této stati (začátek března 2025) lze zatím jen obtížně předvídat, v jaké výsledné podobě bude právní úprava nakonec přijata (pokud vůbec). Vývojové tendence, které lze v novelizaci sledovat, jsou však očividné. Pokud jde o rozvod a řízení o něm, dochází k jasné diferenciaci mezi manžely, kteří jsou schopni v rámci z povahy věci nekomfortní situace jednat s rozvahou a směřovat k vzájemné dohodě na straně jedné a na straně druhé manžely, kteří z různých důvodů takto nepostupují. Novela zároveň ukazuje, že tato diferenciacie stojí nemalé legislativní úsilí; jinak řečeno, zjednodušení pravidel rozvodu a řízení o něm pro určité situace nutně neznamená zjednodušení právní úpravy, spíše naopak.

Připravovanou reformu rozvodu a řízení o něm, kterou v základních rysech tato stať čtenáři přibližuje, lze ovšem nazírat též jako

součást širšího vývoje chápání manželství, resp. jeho posunu od spíše veřejnoprávní charakteristiky (manželství jako základní, státem preferovaná forma uspořádání sociálních a ekonomických poměrů ve společnosti) směrem k charakteristice převážně soukromoprávní (stavící do popředí vzájemný poměr dvou osob, které se rozhodly do manželství vstoupit dobrovolně, na základě svých projevů vůle), který lze sledovat dlouhodoběji. Klíčovou otázkou tak zůstává, nakolik se vnímání manželství vychýlí jedním či druhým směrem. Je přitom zřejmé, že čím méně bude na manželství nazíráno jako na (mimo jiné) veřejnoprávní (státotvorný) institut, tím větší liberalizace jeho právní úpravy – a to nejen rozvodu – se bude postupem času jevit jako společensky akceptovatelná.

Pozn. autorky: po uzávěrce rukopisu tohoto článku byl dne 28. 5. 2025 návrh zákona Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky schválen (hlasování č. 65, usnesení č. 1373).